

ljicu, kod Crnih Kranjaca »ošpetek« nazvanu. Cipele (»čiznice«) bahu na »zaplet«, po neki puta nosilo se kožom obšivene vunene opanke (»kopice«).

U zimsko doba nosile su Belokranjice »zabunec« ili »kožuh« ukrašen bilinskim motivima u crvenoj boji ili yunen »veliki robec« preko leđa. Nekada su devojke imale preko čela prvezanu »partu« urešenu crvenim i belim zrcima od stakla. Naša slika predstavlja odelo, kao što su ga nosile venčane žene u podzemaljsko-metličkom polju u Beloj Krajini.

U pogledu psiholoških osobina Belokranjci su, živeći u milom podneblju i plodnoj ravnici uz Kupu, isto tako meki i osećajnog značaja kao što je mekan i tok linija na njihovim licima. Nemaju ništa grubog na sebi kao što je obično kod fizionomija severnjaka. Značaji su nežnog osećaja, gotovo slavensko-sentimentalni i upravo takvo je i opštenje između Belokranjaca.

Jednu od pravih belokranjskih duša predstavlja naša slika od ljubljanskog umetnika Ivana Vavpotiča iz godine 1924. Model je psihološki i spolja dobro pogodan. Dušeslovno je obeležio ženu time, što ju je postavio u crkvu pred raspeće sklopljenih ruku. Mirna, bela postava u polumraku

crkve dejstvuje na osećaj gledaoca: te na pola oborene oči i nepomično lice govore kao resignacija sama. I u takovih mirnih lica kriju se prestale borbe, žalosti i očajanje. Uporedi samo Michelangelovo Pieta ili Meštovićeve »Moju majku«. Čudnovato je, da Meštovićeve slavna skulptura i naša slika od J. Vavpotiča naliče jedna na drugu nu da su po svom postanku sasvim nezavisne u koncepciji. Sva dobrotu žene i majke odseva sa mekog obraza, sva patnja oko vaspitavanja njezine osmero dece, sva bolest majke, koja je imala u ratu svih sedam sinova i koju su austrijski ratni žandari progonili zbog srbofilstva i jugoslovenske svesti, njezine i njezine dece. Zato je umetnik udahnuo slici resignativan mir, postavio je tu majku u crkvu pred Razapetog, gde traži utehu bolesnoj duši. Čini se, da ju je i postigla u očima napaćenog Božjeg Sina. Ono plamtanje crvenog kandila pred raspećem, koje baca mistične reflekske po telu Krista, dejstvuje još mirnije na mir prizora.

Naša slika predstavlja jednu od najboljih matzri, psihološki i etnografski pravi tip Belokranjice.

Stanko Vurnik.

PUBLIKACIJE.

Najstariji dalmatinski rukopis *Evangelium Spalatense*. Paleografska studija o nepoznatoj školi poluuncijale osmoga stoljeća. Napisao Viktor Novak. Split, Narodna tiskara, 1923. (I. prilog *Vjesniku za arheologiju i historiju dalmatinsku* god. 1923) 8°, 88 str. + 7 tablica faksimila.

Već u svojoj monografiji o beneventanskom pismu (*Scriptura Beneventana*, Zagreb 1920.) imao je autor ove paleografske studije priliku da prikaže specialan razvitak, kojega je imala beneventana, kao vrsta latinskog pisma srednjevekovne Europe, u Dalmaciji od X. do XIII. stoleća. O vlastitom životu i evoluciji latinskog pisma u srednjevekovnoj Dalmaciji govori i ova studija o »splitskom evangelijariju«, samo ne baziraju njezini rezultati na onako velikom broju rukopisa, kao što studije o beneventanskom pismu, nego su utvrđeni u glavnom samo na osnovi jednog, to jest kodeksa splitskog kaptola, koji obuhvata tekst evangelija a u literaturi je poznat pod imenom »splitskog evangelijarija« (*Evangelium Spalatense*). Baš ova literatura zanima autora u uvodu njegove studije i daje mu priliku da korigira mnoga pogrešna mišlje-

nja (naročito Devića i Neumanna) o inače tako dugo u naučnom svetu nepoznatom splitskom kodeksu. Moderna paleografska metoda je dovela gospodina Novaka do sasvim novih rezultata, koji nisu važni samo za istoriju razvitka latinskog pisma u našoj zemlji, nego u ondašnjoj Europi uopšte. S doslednom metodom, koju znamo i iz drugih njegovih paleografsko-diplomatskih radova, vodi nas autor do svojih rezultata. »*Evangelium Spalatense*« je napisan osobitim tipom polu-uncijale te je prema mišljenju gospodina Novaka nastao u Splitu u drugoj polovini VIII. stoleća kao elaborat jedne mlade paleografske škole, koja, inače bez velikih umetničkih tradicija, pokazuje frapantne sličnosti i paralelu sa savremenom čuvenom paleografskom školom polu-uncijale u Toursu u Francuskoj (prim. slovo r). Postanak splitske škole je savremen s reorganizacijom solinske hierarhije u Splitu na kraju VIII. stoleća u vreme nadbiskupa Ivana Ravenjanina. U detaljnoj paleografskoj analizi pisma glavnog teksta »splitskog evangelijarija«, kojega je pisalo šest pisara, prikazao je gospodin Novak karakteristične znakove splitske polu-uncijalne škole. Ova pokazuje uz dosta

veliku monumentalnost pojedinih oblika i opšteg duktusa ipak u mnogim pogledima veliku nesređenost i podvojenost kronoloških kriterija. Osobito karakteristična su slova *f i r*, dalje uncialno *a i g*. Spomenuo bi da ne kaže *a* samo u mladoj fazi nego i već u starijoj fazi (VI. stolj.) polu-unciale ukrasni potezić. Uopšte su za polu-uncialnu karaktestična slova *b, d, e, g, h, l, m, n, s i t*. Osobito ona koja završavaju izveštačenim kratkim potezićima pokazuju na mladu fazu, a baš ovake oblike nalazimo u našem rukopisu. Gospodin Novak nije došao do svojih rezultata samo na osnovi paleografske analize, nego i pomoću sravnjivanja ortografije, jezika i unutrašnjih istoriskih razloga. Daljnja proučavanja kodeksa sa strane filologa i teologa mogla bi prema mome mišljenju samo utvrditi rezultate gospodina Novaka o poreklu i postanku »splitskog evanđeljarija«. Autorovi rezultati toliko su važniji, jer su utvrđeni na osnovi studija jednog rukopisa, koji je nastao u jedno za latinsku paleografiju ovako važno doba, kako je baš to doba karolinške reforme latinskoga pisma. Paleografska analiza »Evangeliarium Spalatense« pokazuje stihove u ranim primerima karolinške reforme (slova *s i u*). Naš kodeks je primer univerzalnosti latinskoga pisma Europe onog doba, koje je obuhvatalo i dalmatinsko Primorje te je ovde u jednoj do sada nepoznatoj školi, slično kao u nekim drugim zemljama Europe VIII. stoleća, formuliralo polu-uncialu na jedan specialan način.

Osim glavnog teksta pisanog u polu-unciali analizirao je gospodin Novak i marginalne note i pripise, pisane mladom rimskom kurzivom, karolinškom minuskulom, beneventanom i gotičkom minuskulom.

Osobito važni su pripisi, pisani mladom rimskom kurzivom, pa su u tom pogledu, prvi poznati dalmatinski primeri, postali krajem VIII. stoleća. Upozorio bih, da su ovake glose u docnijim polu-uncialnim rukopisima poreklom i iz drugih evropskih zemalja, česte (prim. glose u rukopisima Vergilija). Ovi pripisi različitog pisma pokazuju genetski skroz naskroz kontinuitet latinskoga pisma u Dalmaciji od VII. pa sve do XIII. stoleća i daju važne priloge za regionalnu latinsku paleografiju u Dalmaciji. Iz ovog područja očekujemo od g. Novaka i nadalje radova, koji, kako smo to videli u slučaju »splitskog evanđeljarija«, nisu važni samo kao radovi iz područja istoriskih pomoćnih disciplina, nego nam baš kao takvi mogu objasniti mnoge inače tamne partije iz naše političke, crkvene i kulturne istorije.

M. Kos.

*

»Stihovi na povaljskom natpisu iz XII. veka, Pod tim je naslovom g. Dr. Petar Kolendić u skopskoj reviji »Južna Srbija« (oktobar-nov.-dec. 1924. br. 46,47) napisao raspravu o ćirilskom natpisu, koji se je očuvao na nadvratniku nekadašnjeg benediktinskog samostana Sv. Ivana na otoku Braču. Taj su natpis tumačili već u 18. stoleću, ali bez uspeha. Njime se je bavio Rački (Starine XIII), Fr. Radić (u »Starohrvatskoj Prosvjeti«, organ Kninskoga Muzeja, 1895), dr. Vl. Čorović u »Južnoslovenskom Filologu« 1921. Gosp. Kolendić malazi, da je natpis predstavljao 6 starih dvanaesteraca, kakovi su u ono doba bili obični u Vizantu, te ističe, prvo, kako su katolički benediktinci pored glagoljaške, gajili eto i ćirilsku književnost, a drugo, da se odsle pri proučavanju tehnike dvanaesteraca ove stare naše umetne poezije treba obazirati i na ovakve refleksne vizantijske metrike.

Dr. Fr. I.

*

Мирковић Лазар, Српска плаштанница монахиње Јефимије у Путни. (Гласник, службени лист српске православне патријаршије V (1924) 214-6.)

M. je u svojoj studiji o Monahinji Jefimiji (isp. Narodna Starina, 3, 336—7) mogao samo spomenuti plaštanicu, koju je vezla ćesarica Jefimija zajedno s monahinjom Eupraksijom, a koja se sada čuva u manastiru Putni u Rumuniji. O grčkom natpisu na krasno izvezenoj plaštanici razbijao je glavu još Ilarion Rugarac. No bez uspeha. Ni M. nije dospao do rezultata, koji bi ga potpuno zadovoljili. Isto tako ne ume da razjasni, ko je monahinja Eupraksija, ni O Tafrali, koji je nedavno napisao izveštaj: Le trésor byzantin et romain du monastère de Poutna (Académie des inscriptions & belles lettres, Comptes rendus des séances de l'année 1924., 365—72); godina 1405, koja zanima M., spominje se uz plaštanicu samo u inventaru.

N. Radojčić.

*

Novci i pečati bugarskih careva. Nedavno je izdao narodni muzej u Sofiji knjigu Nikole A. Mušmova pod naslovom: Монетѣтѣ и печатѣтѣ на българскѣтѣ царе, koja je zavrijedila, da se sa par riječi osvrnemo na nju. Poznato je, da se jugoslavenska numizmatika od Šafařika i Ljubića amo, koji pokušao, da je u cjelini obrade, bavila većinom objavljivanjem i obrađivanjem prigodnih nalaza, dakle tek sabiranjem građe za opsežniji rad. A da se lati izradivanja monografija pojedinih numizmatičkih grupa,

na to je malo tko pomišljao. Tako, osim one moje monografije hrvatske numizmatike («Slavonski banovci. Prinos hrvatskoj numizmatiki»), a koju sam bio izdao prije nekih dvadesetak godina, nemamo niti jedne monografije, koja bi specijalno obradila numizmatiku pojedinih jugoslavenskih država. Niti su Srbi do danas dospjeli, da monografski obrade numizmatiku Srbije, niti je u tom vidu obradena numizmatika Bosne ili ona dalmatinskih i crnogorskih gradskih republika. Tek za dubrovačku izišlo je sada djelo dr. Milana Rešetara među izdanjima Kralj. Srpske akademije nauka. Prvi, koji se, nakon svih patnja svjetskog rata i poratnih prilika, latije ozbiljna znanstvena rada, jesu Bugari, koji eto sada monografski obradiše svoju numizmatiku i time se staviše na čelo ostalim jugoslavenskim zemljama i narodima prvi. Mušmovljeva radnja predstavlja se u tom vidu kao djelo, kojemu će svaki nepristran čovjek priznati veliku kulturnu vrijednost.

Što se same knjige tiče, ona je izrađena po shemi, po kojoj je i Ljubić izdao svoj »Opis jugoslavenskih novaca«, ali je bugarska numizmatika naravno u Mušmova kud i kamo obilnije obradena a sistem je, uz nužne rektifikacije proširen prema rezultatima novijih obreta i studija.

Opisani su tu novci od petnajst bugarskih careva, počevši od Asjena II. (1218. do 1241.) do Ivana Šišmana (1371.—1393.) a pisac ih dijeli na dvije periode i ubraja u raniju novce do Ivana Aleksandra, a u potonje njegove i njegovih nasljednika.

Tipološka grupacija bugarskih novaca jedan je od najtežih problema numizmatike, jer bugarski novci predočuju dojmove raznolikih i posve oprečnih kulturnih struja. Jedan dio, i to stariji, stoji posvema pod dojmom bizantinskog stila te predstavlja barbarsku imitaciju suvremenih, po sebi već dosta barbarizovanih, bizantinskih novaca. Drugi ide u grupu imitacija mletačkog matapana, koji je u balkanskoj trgovini igrao veliku ulogu pa su ga zato nasljedovali ne samo u Srbiji (Uroš III.) i Hrvatskoj (Šubići), nego, kako iz Mušmovljeve radnje vidimo, i u Bugarskoj. Srpski dojam očit je u nekih novaca Mihajla Šišmana, koji, isto kao na Dušanovim, prikazuju cara kao konjanika, a kao rad monetara dobavljenih iz zapadne Evrope predstavlja se jedino groševi Ivana Sracimira, koji su u Bugarskoj jedini predstavnici bolje monetarske tehnike.

Tipično bugarski elemenat na bugarskim novcima jesu oni raznovrsni i vrlo komplikirani monogrami, koje će čak i strukovnjak tek nakon neke muke znati ispravno pročitati, a jedna od osobitih vrlina Mušmovljeve knjige jest ta, da je sve te sigle

i monograme pregledno složio na šest strana na kraju svoje radnje.

Što se tiče determinacije, odvojio se je pisac od starije škole (Šafařík, Ljubić) u toliko, što je novce, koje su stariji numizmatičari pripisivali Asjenu I. i Asjenu II. dodijelio Ivanu Aleksandru. On je tu pristao uz Lj. Kovačevića, koji je u Glasniku kr. Akademije, LXXVI, 69 100, 1908. razložio, da se monogram na tim novcima ima čitati *Алѣ(зандеръ)* a ne *Асѣнь* — Od argumenata, koji se navadaju tome u prilog, bio bi najjednostavniji taj, da u monogramu ime Asjen nebi smjelo biti slovo *с* nego mjesto njega *ъ* Tako je iz bugarske numizmatike definitivno uklonjena jedna zabluda, koja se njom povlačila toliko decenija.

Zanimljiv prilog ovoj radnji je sfragistički popis pečata bugarskih careva, a sravnimo li im slike sa slikama novaca, pastiće nam u oči tehnička razlika između jednih i drugih, jer su pečati, i ako posve u bizantskom stilu, kud i kamo pomnije rezani nego pečati novaca.

Veliku vrijednost daje radnji ono 266 u tekstu uvrštenih slika, koje vrlo olakšavaju i skraćuju opis pojedinih tipova a osim toga dodano je na kraju 7 autotipnih tabla sa fotografskim reprodukcijama najvažnijih tipova, koje čitatelju dozvoljavaju, da kontrolira ispravnost autorovih opisa.

Ova knjiga bez sumnje je standard-work, koji ne smije da uzmanjka ni u kojoj biblioteci, namijenjenoj studiju balkanskih zemalja, a biti će od velike vrijednosti za svakog numizmatika i sabirača, koji si je odabrao Balkan područjem svoga rada.

Tipografska izrada odgovara u svakom obziru, a cijena — 170 leva — može se, uvaživši današnje knjižarske prilike, nazvati upravo neznatnom.

Promatrajući ovo izdanje, moramo da zavidijamo braći Bugarima; jer dok u nas poradi oskudice sredstava i interesa odlučnih faktora trune toliko vrsnih sila od prisilnog nerada, Bugari eto mogu da izdaju djelo, na kakovo mi, pođemo li dosadanjim putem dalje, još koji desetak godina ne ćemo smjeti ni pomišljati.

Dr. *Ciro Truhelka.*

*

Никола Радојчић, Снага закона по Душанову Законику. Глас Српске кр. Академије. СХ. Београд 1924.

Законик цара Стефана Душана од г. 1349. и 1353./4. обраћа стално на себе пажњу cijelog učenog svijeta, a naročito slovenskog. То он по својој важности, и као kulturni i pravni spomenik u punoj mjeri zaslužuje. Rijetko je koji spomenik toliko koncentrično ogledalo svoga vremena kao

taj Zakonik, koji pruža uvijek novih strana za ispitivanje. Ogromna literatura, koja se na nj odnosi vidnom je posljedicom toga interesovanja. Pa ipak, kad uočimo svu tu literaturu, ne možemo se tu nikako oteti dojmju, da sve to nije dostatno, da nam razjasni premnoga, i to sasvim osnovna pitanja kod toga spomenika, pa da bi valjalo sa stručne strane preduzeti jednu suptilnu i duboku analizu Zakonika i pojedinih njegovih norma, utvrditi nedvoumno njegov općeniti karakter, pa onda sistematski prikazati njegovu sadržinu, a na kraju (a to je možda i najpotrebnije), da se ispita u kome odnošaju stoje norme Zakonika prema stranim izvorima. Koliko je taj rad potreban pokazuje nam i nevelika, ali sadržajna studija g. Radojčića, koji je takovu analizu proveo u jednom specijalnom pitanju u okviru Dušanova Zakonika.

G. Radojčić ograničio se na dva člana — na 171. i 172. — uzimajući još u pretres uz to čl. 105. U čl. 171. naređuje se, da sudije, vršeći svoju dužnost, ne smiju uzimati obzira na takove carske povelje, koje stoje u protivštinu sa Zakonikom i koje nijesu u skladu s pravdom i zakonom, kako to određuje Zakonik, nego da imaju suditi jedino po pravdi. Čl. 172. opet nalaze sucima, da imaju suditi jedino po Zakoniku, a ne iz straha pred carem. Čl. 105. naređuje, da su sudije dužni one carske povelje, koje budu pred njih iznešene, a koje su po Zakoniku ništetne, pa ih i sudije takovima smatraju, donijeti caru, očito u svrhu, da car o tome konačno odluči.

G. Radojčić prikazuje, kako su se ti članci smatrali u literaturi originalnima, tako te su bili ponos srpskog zakonodavstva srednjega vijeka, predpostavljajući, da bi se srpsko pravo i dalje u tom pravcu jedne naskroz pravne države razvijalo, da nije taj razvoj nasilno prekinut. Međutim g. Radojčić sumnja, da bi takove odredbe mogle biti samostalan produkt srpskoga onovremenog pravnog shvaćanja, i da bi mogli zakoni ovakove sadržine organički iz njega izrasti. Njegovu je sumnju dalje pojačalo još i proučavanje pravnog razvoja u drugim srednjevjekovnim državama, gdje se slične norme javljaju tek na kasnijoj i mnogo višoj razvojnoj stepenici nego što je ona do koje se srpsko srednjevjekovno zakonodavstvo uopće imalo vremena razvijati. Zato g. Radojčić, tražeći porijeklo tim ustanovama u stranim izvorima, lijepo i onda podrobno ispituje, kako je pitanje odnosa vlada i zakona bilo uređeno u rimsko-vizantiskom zakonodavstvu od IV. do XIII. stoljeća. Na kraju dolazi onda g. Radojčić do ovog zaključka: »Članovi, dakle, Dušanova Zakonika 171. i 172., kojima se određuje položaj cara prema državnim za-

konima i utvrđuje njihova svemoćna snaga, nisu samostalni, nego su uzeti iz rimsko-vizantiskog prava. Odakle su baš direktno presađeni u Zakonik, to se baš s punom sigurnošću ne može reći. Najverovatnije je da su uzeti ili iz punih ili iz skraćanih Vasilika, i to iz punih ne iz druge, nego iz sedme knjige, prvog titula, člana 16. i 17., gdje je govor o sudijama. Srpski su zakonodavci, razume se, morali vizantiske zakone skratiti i uprostiti, udesiti ih prema razvojnoj stepenici na kojoj se tadašnje srpsko pravo nalazilo, i pooštriti im ton prema energičnoj dikciji, koja je karakteristična za celi Dušanov Zakonik. Pozajmica je, svejedno, ostala potpuno očigledna, kako se vidi, kad se isporede s izvodom baš ona mesta izvora, koja je srpski zakonodavac držao za najvažnija.

Analiza i cijela argumentacija g. Radojčića provedena je iscrpivo, sigurno i s mnogo ubjedljivosti. Unatoč toga želio bih spomenuti neke okolnosti, koje mi izgledaju važne za rješavanje problema, koji je u pitanju, a koje ga mogu osvijetliti i s druge strane.

Prije svega treba naglasiti, da čl. 171. i 172. nije ni doslovno jednak onim normama rimsko-vizantiskog prava, na koje se kao izvor poziva g. Radojčić, nego se tu radi o sličnosti po smislu, tako da na osnovi samog sravnjivanja tekstova ne možemo još izreći konačna suda o pozajmici, nego treba tu zavisnost, kako to i čini g. Radojčić, pokušati obrazložiti i drugim argumentima.

Naročito bih htio istaknuti, da glede odnosa vladara prema zakonu postoji između vizantiske imperije i srednjevjekovne Srbije osnovna razlika. Vizantiska je imperija bila apsolutna monarhija, u kojoj je autokrat-vasilevs bio ujedno i legislator, tako da je ovdje još uvijek problemom, u koliko je je on vezan na zakone što ih sam izdaje, i kako se odnose sudije prema njegovim egzekutivnim aktima koji nijesu u skladu sa zakonima. Car može sam sebe da veže normom, da i za njega važi zakon, pa da sudije ne moraju respektovati one njegove egzekutivne akte, koji se protivne zakonima. Takovom se normom izriče nešto, što još nije po sebi razumljivo, što bi proizlazilo iz same prirode stvari, nego što treba principijelno utvrditi, pa da onda važi. U Srbiji stoji stvar drugojačije. Srbija se je uopće u svome državnom uređenju povodila više za srednjeevropskim državama, negoli za Vizantom, pa tako je bilo i u tome pravcu. Vladar u Srbiji nije bio apsolutista, nego mu je legislatorna vlast bila ograničena saborima. Tu ne može biti ni začas sumnje, da vladara vežu za-

komi naprosto zato, jer njihova egzistencija i nije jedino od njegove volje odvisna. Prema tome izlazi iz same prirode stvari, da takov vladar može egzekutivu vršiti jedino u skladu sa zakonima, a ako on radi protivno tome, on vrijeđa normu, koja je nastala saradnjom njegovom i saborskom, a koju on ne može nikako jednostrano da mijenja. Ako se dakle tu izdaje norma, koja određuje, da je zakon najviši regulativ, onda se time utvrđuje tek nešto što je po sebi jasno, a izreka ta imade samo deklaratorni karakter, da se spriječe eventualne zloupotrebe. Ako se dakle u jednoj apsolutističkoj državi izreče načelo, da je vladar podložan postojećim zakonima, onda u tome možemo gledati neku višu stepenicu pravnog shvaćanja, ali u jednoj ograničenoj monarhiji takvo je stajalište samo nužna posljedica tamošnjeg vladarskog položaja uopće. Ne čini mi se, dakle, a priori nemoguće, da bi srpsko zakonodavstvo srednjeg vijeka moglo doći na pomisao da samostalno normira pitanja sadržana u čl. 171., 172., jer se je tim članovima utvrdilo samo ono stanje, kakvo je i u stvari postojalo, pa da i ti članci nisu ušli u Zakonik, srpski je car egzekutivne akte, dosljedno svome odnošaju prema uredbi staleških sabora, mogao vršiti jedino u smislu Zakonika. Zato te norme i imadu onaj imperativno-deklaratorni svoj karakter, te su ostale *lex imperfecta*. Da je doista tako, potvrđuje nam i Zlatna bula hrvatsko-ugarskog kralja Andrije II. od g. 1222. U to vrijeme Ugarska i Hrvatska nijesu stajale na višoj stepenici pravnog razvoja i shvaćanja, pa ipak već tu nalazimo odredbu, da ni kralj ne smije odstupiti od njezinih norma. U eshatokoļu Zlatne bule, name, naređuje se, da palatin niti sam ne smije odstupiti od njezinih norma, a niti smije dopustiti, da bi odstupio od njih kralj, plemstvo ili bilo ko drugi. Za slučaj ipak, da bi kralj, ili koji od njegovih nasljednika uzradio protiv Zlatne bule, daje se plemićima ono famozno pravo *«ius resistendi ac contradicendi»*, t. j. da se mogu vladaru oduprijeti i dići se protiv njega (formalno ukinuto tek g. 1687.) To je pravo uostalom bilo normirano i u Kastiliji i Aragoniji, a jednako je ono poznato i u engleskoj Magna Charta od g. 1215. Jednom riječju ideja o nepovredivosti zakona i od strane samog vladara, bila je prirodna i normalna u svakoj staleškoj monarhiji.

Što se tiče odnosa između člana 105., s jedne, i 171. i 172. s druge strane, to moram istaknuti, da se ti članci svakako nalaze u nekoj protivštini, t. j. da članci 171. i 172. mnogo energičnije brane vladaru da egzekutivnim aktima vrijeđa zakon. Bit će

da imamo razlog toj diskordanciji tražiti u okolnosti, što se član 105. nalazi u prvom Zakoniku, t. j. u onom dijelu Zakonika koji je izrađen g. 1349. (prvih 135. članova Novakovičeva izdanja od g. 1898.), a članovi 171. i 172. u drugom dijelu, koji je izrađen g. 1353./4.

Svakako je studija g. Radojčića dragocjen prilog proučavanju Dušanova Zakonika, koja je pokazala koliko je potrebna jedna opća komparativno-analitička radnja o tom važnom južnoslovenskom pravnom spomeniku, pa će se onda moći i sva detaljna pitanja riješiti sa mnogo više sigurnosti.

Marko Kostrenčić.

*

Petar Kuničić, Petar Hektorović, njegov rod i tvrdalj, starogradske i hvarske uspomene, Dubrovnik, 1924, Srpska štamparija, str. 93.

Dalmacija je u drugoj polovini XIX. stoljeća imala pored profesionalnih naučnika onakovih ljudi, koji su voleli i nauku i pripovest i pesmu. Nijednom se od ovih grana nisu baš specijalno bavili, ali u svakoj su ponešta, često vrlo dobra, dali. To su upravo oni ljudi koji su ponajviše podržavali po dalmatinskim varošima volju za knjigom i za naukom. Mnogi su od njih izumrli, neki još danas podržavaju tradicije te generacije, kojoj je koren u doba nacionalnog buđenja i koja je svesno dočekala ostvarenje nacionalnih ideala. Petar Kuničić je svojom poslednjom knjigom, koja je uprav izašla pod naslovom »Petar Hektorović« pokazao, da je ta generacija još tu i to još uvek sa istim tradicijama, da pomaže stvaranju naše kulture, da osvetljava našu istoriju i da doprinosi svoj kamačak zgradi naše nauke. Petar Kuničić, iz Dola na Hvaru, učitelj po zvanju, pisao je putopise, pripovesti, istorisko-patriotska pripovjedaanja, monografije, prigodne sastavke, pevao pesme i evo izdaje jedan rad u kom nam prikazuje Petra Hektorovića i njegov život, a onda dalje u kratkim crtama celu porodicu i sve baštinike Petrove, sve do izumrća njegove loze i to na način, koji strogo naučna istoriska metodika ne dozvoljava, ali koji prikazuje verno Petra Hektorovića i njegov rod, njegov dom i njegov posed. Kuničić iznosi u svojoj knjizi celu riznicu dragocenih dokumenata, koji su očito sa velikim marom uzeti i proučavani, pa i ako se njegovo delo ne može zvati naučnim, ono je daleko samostalnije od nekih istoriskih knjiga, koje su izašle u poslednje vreme kod nas, jer ono daje našoj nauci mnogo toga do sada nepoznatog. Petar Kuničić nije istoričar, ni literarni istorik; on to ne će ni da bude, on je prosto književnik, koji je došao do istori-

skog arhivskog materijala i koji ga je oduševio da ga obradi. I on ga je obradio savjesno i s ljubavlju, uneo k tome svoje minuciozno poznavanje milijea, u kom se to zbivalo i mi mu moramo biti zahvalni za njegov rad, bez velikih fraza i razbacivanja rečima ili znanjem.

Arhivalnu građu upotrebijenu za ovaj rad nije Kuničić našao u kakovom arhivu, nego — karakteristično za naše arhivalne nevolje i nemar — kod mesara, kome su te stare artije služile za zamatanje kobasica. On je te artije od mesara dobio i spasio ih za nauku. (pg 6).

Pisac je uzto kao istinito, da je porodica Hektorovića potekla iz plemena Divića, kako je to izneo Boglić, što se tek ima dokazati i proveriti. Svakako je tačno, da je deda Petrov bio Hektor (oko 1400 god.), a otac mu Marin sin Hektorov (Hektorović). Za Hektora je utvrđeno da je umro u Hvaru 1479. god. Kuničić iznosi njegov testament u celosti ne popravljajući nikako jezika, što je vrlo dobro uradio. Istina je, ima po gdekoja omaška, ali to dolazi iz toga, što je teško čoveku, koji se specijalno ne bavi paleografskim studijama, čitati dalmatinske isprave XV. stoleća, a opet Kuničić i ne ide za tim da tačno naučno paleografski izda dokumente, nego ih on iznosi radi njihove sadržine, pa je u tom pogledu lako opaziti eventualnu omašku i naći sadržinu.

Hektor sastavi testament 3. jula 1467. god. U njem naređuje da mu telo bude pokopano u manastiru Dominikanaca u Hvaru »gde su pokopani moji predšasnici« (pg 11). Interesantna su hodočašća, koja on u testamentu određuje. »Neka se za moju dušu pošalje jedan čovek u Rim... jedan čovek u Recanati... jedan čovek u Bari sv. Anzolu i Sv. Nikoli«. (pg. 12).

Otac Petra Hektorovića, a sin Hektorov, Marin, oženjen Katarinom Barbis bejaše potpuni aristokrata i žestoki neprijatelj pučkih nastojanja za ravnopravnošću sa vlastelom na Hvaru. On napisao spis o navali Turaka na Hvar 1571. god. (pg 13).

Kuničić spominje da je porodica Barbis imala »juspatronat starogradske crkvice Sv. Jerolima, gdje su živjeli pokornici glagoljaši« (pg 15). Tu je iznesen jedan fakat, za koji je svakako trebalo dokaza, inače ovako izneseno nema nikakove ubeđujuće snage. A ipak bi bilo vredno znati, da li su ti kaluđeri uopšte bili glagoljaši, a onda, ako su to bili, kada su bili i do kada su to ostali, dotično, kad su prestali da čitaju misu staroslavenskim jezikom.

Marin Hektorović umre u Hvaru 1514. god. Godinu pre toga sastavio je on testament. Kuničić to publikuje ovako:... die 27bris 1514. Očito je tu stampar-

ska greška, jer bi imalo da stoji 27bris 1514. t. j. 2 septembris 1514. Isto je tako stamparska greška u prvom redu testamenta »X po«, kao što ne sme da stoji ni »Xpo« u prvom redu odozdo, budući da je uvek u rukopisima označeno da je to skraćena dakle bi i u transkripciji imalo da stoji Xpo. Uopšte trebale bi sve skraćene, koje su u rukopisu kao takove označene da bude i u transkripciji. Ali ovo što rekosmo ne kviri nimalo smisla.

Marin Hektorović određuje u tom svom testamentu da bude pokopan »u Hvaru u crkvi Sv. Stevana u grobnici, koju je sam dao načiniti kod oltara Tela Hristova« (pg 15). I on određuje, da jedan čovek pođe u Rim za dušu njegove majke, a jedan za njegovu, jedan u Recanati, jedan u Bari, jedan u Pogilu. Karakterističan je za njegovo vlasteosko naziranje onaj deo testamenta, u kom kaže, da ako njegov sin umre bez zakonitog naslednika ili bez testamenta, da sve njegovo imanje, ma gde se ono tada nalazilo, ima da bude prodano na javnoj licitaciji i da se dobiveni novac utroši u manastir kaluđerica vlasteoskih kćeri u Hvaru s tim da ne smeju da budu primljene nego samo one koje su vlasteoskog porekla i kćeri vlastele. (pg 17).

Marin je imao sina Petra i nezakonu kćer Marušku. Govoreći o samom Petru Hektoroviću prikazuje ga pisac lepo i trezveno. Pisac ispravlja pogrešna mišljenja, kao da bi se »tvrđalja« bio nazvao po Petrovoj tvrđavi i dokazuje da se tako nazvao taj deo starogradske kule po staroj tvrđavi, koja je bila na tom mestu. Kuničić vrlo uspešno rekonstruiše izgled starogradske luke u Hektorovićevo doba.

Od ostalih je stvari važno za poznavanje života Petra Hektorovića, da je Petar Hektorović pre svog polaska u Italiju pošao, zajedno sa svojom majkom, u Istru, gde je na lađi Petra Končića kod Rovinja, 5. avgusta 1539. sastavio s majkom ugovor obzirom na testament očev i trošenje majčinog miraza. Istom je prilikom Petar napisao svoj prvi testament i poverio ga notaru u Piranu (pg 24, 25).

Kuničić se služi za ilustraciju Petrova života i njegova tvrđalja i poznatim činjenicama, koje ovde ne treba da navodim. Vrlo je interesantno za razumevanje arhitektonike Petrovog tvrđalja utvrđenje fakta da je »čitava zgrada sprijeda bila u vodi: Opus in mari totum« (pg 27). Dobro je učinio Kuničić što je publicirao sve natpise, što se nalaze po »tvrđalju« i bašti Petrovoj; iz njih se vidi mnogo toga interesantnoga za poznavanje njegovog naziranja na svet i prirodu (pg 27—32).

Kuničić publikuje i jedan Petrov (do sada nepoznati) kodicil, koji sam upravo istovremeno publicirao i ja u »Prilozima« Pavla Popovića za 1924. god. u napisu »Dva nepoznata kodicila Petra Hektorovića (iz hvarskog kaptolskog arhiva)«. Njegova je publikacija nešto nepotpuna, verovatno, na jednom mestu, i to prvom retku, zbog abreviature, gđe treba da posle 1571 stoji indictione XIII, a u poslednjem retku str. 38 posle reči »vedoved«, gdje je Kuničić metnuo tačkice ima da dođe reč esser. Ima nekoliko razlika između teksta publikovanog od Kuničića i onog, kog sam publikovao ja. Tako ima Kuničić u prvom retku, »di sua Nascita«, dok je u kaptolskom »di sua Natiuita«, u Kuničićevom »nella casa dell' habitation«, u kaptolskom »d'habitation«, u Kuničića »del sig. m. Piero Hettoreo«, u kaptolskom »del spt ms. Piero Hettoreo«. Sličnih sitnih razlika ima još, pa je zato trebalo, da Kuničić tačno označi, gde se taj prepis nalazi, da se mogu u literaturi označiti eventualne razlike, tim pre što i u kaptolskom arhivu u Hvaru postoje dva prepisa, koja isto tako pokazuju neke razlike.

Drugog kodicila Kuničić nije publicirao. Ja sam ga publicirao, zajedno sa ovim, o kom sam govorio, u »Prilozima« Pavla Popovića 1924. god.

Interesatno je, što iznosi Kuničić, da je Petar imao sestru Margaritu, koja se 1509. g. udala za Hvaranina Marina Baća p. Marina. On kaže: »Našao sam i zaručno pismo između Petra i vjerenika, u kojemu se Petar obvezuje da će dati sestri pri udaji sto dukata. Godine 1522. nalazimo je udovicom« (pg. 39). Trebalo je svakako ili izneti to pismo ili označiti gde se ono nalazi. Ovako je to, rečeno bez označenja mesta gde se to pismo nalazi i bez njegova publikovanja, dosta teško uzeti kao tačno, uza svu verodostojnost piščevu.

Od velike je važnosti za poznavanje ondašnjih naših društvenih i domaćinskih prilika popis odela, koje je Petar Hektorović ostavio. Tu doznajemo (pg. 46) da je Petar Hektorović imao 11 košulja, velik broj lepih odela, 12 pari cipela itd.

Kuničić prati Petrove naslednike, sve do izumrća loze Hektorovića 1792. g., njihovo delovanje uopšte, a napose u Staromgradu i u Hvaru. Među tom vlastelom ima sudaca hvarske komune, notara, kanonika, sveštenika, kaluderica, ljudi učenih, čudaka, pa čak i pustolova. Ima tu mnogo zanimivih crtica, koje će poslužiti i istoriku i literarnom istoriku, koji bude konstruisao život Dalmacije u doba mletačke vladavine.

Pisac opisuje i današnje stanje Petrove palate, bašte i ribnjaka: »Zgrada je u mnogočam različita od Petrove osnove. »Revelin« je sasvim izjednačen sa cjelinom pročeljne

zgrade, nema puškarica, saraceneška, prozora sa rešetkama. Mnogi su stari otvori na zgradi sazidani, a novi probijeni; razni uredi iščezli, kao i razni uklesani natpisi. Lijepi natpis Heufugiunt neumjesno je postavljen nad vratima sa zapadne strane. U perivoju nema Gospina kipa. Znameniti natpis o Začeću prenešen je — proti izričitoj zabrani Petrovoj — na ulicu sv. Roka. Krov nije sasvim simetričan i krije lijepu urednu kulu posred palače. Perivoj je donekle pokvaren neukusnim pregradama. Ribnjak, u kojemu su još krasni cipli i njegovi svodovi naokolo vapiju popravka. Lukovi sa zapada neestetično su sazidani. Onaj vitki oleandar, o kojemu je pjesnik pjevao... i koji je kroz četiri vijeka primamljivao pogled Hektorovićeve ljepotice i potomaka, te se natjecao u visini sa zvonikom Sv. Roka, otrag godina nemilosrdno je posječen i izguljen«. (pg. 86, 87).

Na kraju kuša Kuničić da ubicira tačno grob Petra Hektorovića, ali — po našem mišljenju — nije ubedljivo ono što iznosi. (pg. 88—91).

Petar Kuničić je svojim radom »Petar Hektorović«, koji je, po našem sudu, njegov najbolji rad uopšte, učinio veliku uslugu našoj nauci. Bez velikih pretenzija, on je izneo mnogo toga dobra i nova, on je osvetlio istoriju jednog vrlo važnog našeg grada i ostrva, on je osvetlio život jednog od prvih naših pesnika i omogućio da se poznavanje milijeja, u kom je on živeo, opuni.

Grga Novak.

*

Dragomir Silviu, Vlahi i si Morlacci, studiu diu istoria romanismului balcanic, Cluj 1924.

Savesno izrađena i pregledno napisana studija o Vlasima na Balkanskom Poluotoku. S užim zadatkom i manja po obimu od rasprave K. Kadleca: O Vlasima i vlaškom pravu, koju je kod nas stručno prikazao P. Skok (Glasnik Zem. Muz., XXX (1918), 295—316), ali veoma korisna, jer razmatra zanimljivo pitanje s drugog gledišta i s drukčijim svrhama. D. S. je upotrebio veoma opširnu literaturu (iako je nije iscrpao), a kao osnovu za rad je uzео Monumenta i ostale publikacije Jugoslavenske Akademije za proučavanje vlaške prošlosti, a za upoznavanje sadašnjosti Naselja srpskih zemalja. Raspravljajući mu je, što je prijatan izuzetak, mirno, bez strasti. Zanimljivoj knjižici je dodana i karta, na kojoj su imena mesta, za koja D. S. drži da su vlašskog porekla.

N. Radojičić.

*

Milan Prelog: Slavenska renesansa 1780-1848. — Zagreb, Naklada Jugoslovenske štampe D. D., 1924.

Dr. Milan Prelog, redovni profesor historijz Novoga Veka na univerzitetu zagrebačkom, nije novajlija na polju historijske nauke. Još onda kad je apsolvirao studije na češkom univerzitetu u Pragu, publikovao je doktor-sku disertaciju: *Voje Chorvátů s Benátčany za národní dynastije* (V Praze, 1900). Odmah ovom prvom naučnom radnjom prof. Prelog pokazao je da znade na osnovu izbora objektivno misliti i iznositi istinu. On je to pokazao u svojim *Studijama iz bosanske povijesti* (XXII izveštaj Velika Gimnazije u Sarajevu 1907/8), koje su se kretale u vremenu pre dana Kulina. Službujući duži niz godina na srednjim školama (u Petrinji, Sarajevu, Oseku i Zagrebu), prof. Prelog napisao je i čitav niz udžbenika iz opće historije za niže i više razrede ovih škola, pa i prvi *Pregled povijesti Južnih Slavena, Srba, Hrvata i Slovenaca* (Sarajevo, 1920) posle sloma austro-ugarske monarhije i našega narodnoga oslobođenja i ujedinjenja. Najzad valja istaknuti i Prelogov rad oko historije Bosne. Posle sumarne slike *Povijesti Bosne od najstarijih vremena do propasti kraljevstva* (Sarajevo 1910.), prof. Prelog publikovao je dve knjige *Povijesti Bosne u doba osmanlijske vlade* (I, 1463—1739; Sarajevo, 1912; II, 1739—1878, Sarajevo, 1913), a izradio ih je na osnovu pristupne mu literature, ali gdje gdje i na izvorima. Ovo je uopće prvi pokušaj da se dade sintetička slika Bosne za turskoga vladanja; poznata knjiga *Salvet bega Bašagića* (Kratka uputa u prošlost Bosne i Hercegovine. Od 1463—1850, Sarajevo, 1900) zapravo je samo mozaik složen iz turskih pisaca, i u tome joj i leži poglavita važnost.

Ali prof. Prelog nije pisao samo historijskih rasprava, knjiga i udžbenika, nego i čitav niz prikaza i recenzija o historijskim delima i radovima iz oblasti historijske literature hrvatske i srpske. Ovi su članci, signirani ponajviše šifrom *Historicus*, poglavito izlazili u pokojnoj zagrebačkoj reviji *Savremeniku*, a odličan su dokaz inteligencije, znanja i načitanosti prof. Preloga. On je ovim mnogobrojnim člancima pokazao da je više čitao nego je napisao...

Kao đaka češkoga praškoga universiteta i učenika poznatoga naučenjaka prof. Jaroslava Bidla, Preloga je vazda snažno privlačila istorija Slovena, kojoj je posvetio i mnogo pažnje u svojim udžbenicima. Naučivši pored nemačkoga i francuskoga jezika još i dobro češki, poljski i ruski, on je tako stekao onu potrebnu spremu da se mogao dati na proučavanje slovenske isto-

rije, koja je redovito u nemačkoj, i u opšte u zapadno-evropskoj historijskoj literaturi, slabo obrađena. Šta više, ni kod nas nije lako raditi na polju češke, poljske ili ruske historije, jer sve su naše javne biblioteke obično nepotpuno snabdevene takvim naučnim delima, a još manje monografijama. U tome čini iznimku — možda u čitavom slovenskom svetu — Prag, ta matica slovenstva XIX stoleća. Tako se zgodilo da je prof. Prelog pošao u Prag i onde kroz više od godine dana intenzivnoga rada skupljao građu za svoje delo koje je zamislio još u domovini, a koje je tu skoro izišlo s gorz navedenim natpisom. Prof. Prelog naumio je najpre da napiše knjigu samo o poznatom prvom — i dosada jedinom — sveslovenskom Kongresu, održanom u Pragu krajem maja i početkom juna 1848. No brzo se uverio da mu rad ne bi zadovoljio čitaoce, kad bi se ograničio tek na sam Kongres. Trebalo je i pokazati koje su ideje i političke prilike iznelz samu misao Kongresa g. 1848, jer on je zapravo završetak dugogodišnjega razvoja slovenskoga preporoda od kraja XVIII stoleća dalje.

S tim proširenim programom u vezi, Prelogovo delo se deli na dva dela. Prvi deo (glave I do XVII) prikazuje početke slovenskoga preporoda redom kod čeha, Rusa, Poljaka, Slovaka, Malorusa, Srba, Hrvata i Slovenaca, njihov dalji razvoj, i potom težnje za međusobnim zbliženjem Slovena u opšte. Drugi, veći deo (gl. XVIII-XXV) bavi se pripremanjem za slovenski Kongres, onda samim Kongresom, i najzad posledicama njegovim.

U prvom delu prof. Prelog više je referent, i to odličan referent. On je u toj partiji svoga omašnoga dela — ima 480 stranica velike osmine — u prvom redu iscrpao golemu historijsku literaturu, novine i časopise raznih slovenskih naroda, ali ipak tako, da je svaki put gde god je mogao, segnuo i za izvorima, naročito za korespondencijama i memoarima. Drugačije i nije mogao da postupi, jer je nemoguće tražiti od njega da obiđe i sve one nebrojene archive i biblioteke po širokom slovenskom svetu, ne bi li možda našao koje novo zrnice, izmaklo tolikim češkim, poljskim, ruskim i ostalim monografistima. No još jedno treba istaknuti. Prof. Prelog nije u tom prvom delu svoje knjige dao istoriju slavistike (kao n. pr. Jagić u poznatom ruskom delu), nego je on dao sintezu razvoja slovenske ideje s političkoga gledišta. Ovakva dela pak nema u opšte još u slovenskoj nauci. To je prvi pokušaj takvoga teškoga rada. Profesor praškoga universiteta Jaroslav Bidlo, koji je počastio ovu knjigu kratkim predgovorom, zato dobro kaže: »U tome što

„Aljina“ ženska iz sela Sige (Metohija). (Iz „Vode kroz Etnografski muzej u Beogradu“.

sconi »Un documento marmoreo dei Porcia« i izvještajem o proslavi u počast pokojnog arhitekta Enrika Nordio, koji je stekao velikih zasluga za grad Trst.

Ovo, što je do sada spomenuto o ovom godišnjaku, pokazuje dovoljno, da mnoge njegove članke ne smijemo da pustimo s vida.

J. Nagy.

Kiridžije na putu. (Iz „Vode kroz Etnografski muzej u Beogradu“.)

Kako nastaju i žive »narodne« pesme. U ljubljanskom »Dom in Svetu«, 1924, str. 207, sl. napisao je g. dr. A. Res raspravu »Bistvo narodne pesmi« — punu nemačke teorije, kao da izvestan deo naše inteligencije uopće ne poznaje druge nauke od nemačke —, ali interesantnu zbog specijalnih slovenačkih primera, što ih navodi i koji pokazuju, kako se pesma u narodu promjenjiva, a kako mogu kraj svijeta promena neki stihovi (početni) ostati, ma da su u metamorfozama teksta već izgubili svako značenje. God. 1873 našampale su novine »Soča«, koje su onda izlazile u Gorici, jednu pesmu Katice Staničeve iz Kanala nad Sočom, izraz ljubavne prevare te djevojke; pesma je glasila:

*Soča voda je šumela,
meseć svitlo je sijal,
jaz pri oknu sem slonela,
ko si ti slovo jemal.*

*In zdaj vselej, ko velika
Soča na večer šumi,
in ko lune svitla slika
iz vode se zablščiči,*

*vselej te na mostu stati
vidim v duhu pred seboj,
veličastni meseć zlati
razsvetljuje obraz tvoj.*

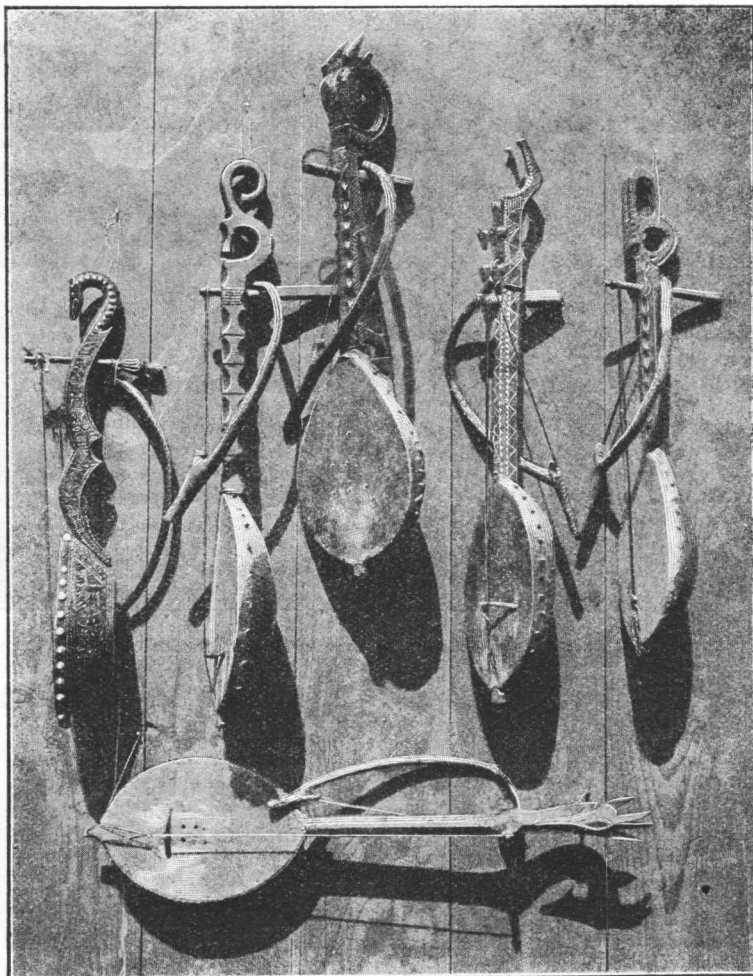
*Vidim te, kako desnico
znancem daješ za slovo,
meni pa si dal levico
in še to le prav hladno.*

*Nij se tebi zdelo vredno,
da prodal bi desno bil,
in spomin na te bo vedno
dušo mojoj žalostil.*

*Kolikokrat se jaz spominjam
na ta žalostni večer,
solze grenke si otrinjam
vedno, zmirom, v eno mer.*

U Kanalu ima most preko Soče. Devojka gleda u mesećini na most, gde se sa svojim poznatima oprašta njezin dragi, ali mnogo toplije nego se je ranije oprostio od nje. Od onda je ona uvek žalosna, kadgod se seti one večeri. — G. 1899, dakle 26 godina docnije tu je pesmu napisao u Dolenjskoj Kranjskoj (jugoistočno od Ljubljane), dakle daleko od Soče, g. Marko Bajuk kao narodnu pesmu, ali promjenjenu ovako:

*Soča voda je šumela,
meseć je na nebu s'jal,
jaz pri oknu sem slonela,
ko si ti slovo jemal.*

Gusle iz Srbije, Crne Gore i Bosne. (Iz „Vode kroz Etnografski muzej u Beogradu“.)

*Drugi si podal desnico
in poljubil jo sladko,
meni pa si dal levico,
pa še to tako hladno.*

*Milo luna je sijala,
bled mi gledala obraz,
zadnjič roko sem ti dala,
zadnjič, ah, za večni čas.*

*Mnogo let je že proteklo,
kar izginul je moj raj,
srce takrat mi je reklo,
da ne prideš več nazaj.*

*V tujem kraju zdaj prebivaš,
ah, kak srce me boli!
Tamkraj z drugo srečo uživaš,
moj spomin te ne kali.*

Motiv je pesme u glavnome isti i početak je isti, ali nestalo je, naravno, mosta preko Soče, pošto u Dolenjskoj Kranjskoj most preko Soče za pevača, koji se iridentificira sa pesmom, ne bi imao smisla. Ipak je u početku Soča voda ostala kao karakteristikon pesme, kao njezin, rekao bih, muzikalni motiv.

Preslice iz Srbije i Crne Gore. (Iz „Vode kroz Etnografski muzej u Beogradu“.)
Isp. slike u I. knj. „Narodne Starine“, str. 76. i 77.

G. 1910 podao je g. Janko Žirovnik pesmu još dalje promenjenu:

Soča voda je šumela,
mesec je na nebu s'jal.
Ti pri oknu si slonela,
ko sem jaz slovo jemal.

Drug' mu dala si desnico,
poljubila ga sladko,
meni dala si levico,
pa še to tako hladno.

Mila luna je sijala,
bled mi gledala obraz,
zadnjič roko s' mi podala,
zadnjič, oh, za večni čas.

V tujem kraju zdaj prebivaš,
oh, kak me srce boli,
tamkaj z drugo srečo vživaš,
moj spomin t' je ne kali.

Uvodni stih sa Sočom je ostao, i ako inače o Soči više nema govora, ali »junak« pesme mesto devojke postao on, momak. Kod te su promene nastale neke neskladnosti: da je ona drugoga u njegovoj prisutnosti poljubila, a da je on ipak uzeo njezinu ruku? I da ona, naslonjena na prozoru, u potpunom miru sve to radi? (U zadnjoj bi kitici valjda moralo biti: z drugim).

Pesma se je, idući kroz »narod«, primenjivala posebnim situacijama i promenjivala se; rezultat je onda taj, da se staro sa no-

vim veže, a ne svaki puta organski to imamo zato u narodnim pjesmama često (u manjim stvarima) disharmonije. Uvodni pak je stih ostao, ma da je izgubio za pesmu pravo značenje. — Pjesma »Soča voda je šumela« vredila je dosada u širim pevajućim krugovima za narodnu, ali ko poznaje narodnu pesmu, osećao je, da to ne može da bude narodna pesma; u privatnom sam razgovoru ja to već davno rekao, samo nisam znao, čija je pesma.

Kako »narod« gospodski sebi podvrgava umetne pesme, koje je inače zavoleo, pokazuje i primer Gregorčičeve »Izgubljeni cvet« (t. j. izgubljena devičanska nevinost). Gregorčič je nevinost prikazao kao vrtić, koji je djevojka imala, a koji je momak pobrao te onda pevajući preko polja otišao. Ovu je simboličku pesmu narod u Štajerskoj protumačio jasnijim realizmom te dodao kiticu: »Zakaj bi ne vriskal, zakaj bi ne pel, saj mlad'mu dekletu nedolžnost je vzel«.

K tim izvodima g. dr. Resa mogao bih ja dodati jedan primer iz poljske literature. Najbolji poljski lirik iz takozvane »stanislavovske« perijode (iz perijode kralja Stanislava Augusta Poniatowskoga) je Franciszek Karpiński (1741—1825), psevdoklasicistički pesnik ljubavnih idila prema uzoru Teokrita i Vergilija; vrlo popularna je postala njegova idila »Laura i Filon«, koju je na pr. studentski krug Adama Mickiewicza u Vilnu pre 100 godina vrlo rado pevao. Pjesma je prilično duga te nam prikazuje sastanak Filona i Laure u mesečnoj noći: kako nastaje među njima malen nesporazumak, kako se posle oduljeg dijaloga ipak slože, kad eto već drugi puta petao zapjeva. Tu je pesmu poljski narod — poznajem njezinu narodnu varijantu iz okolice Krakova — skratio, lišio je mesečnog sentimentalizma te joj dao divnu poetsku snagu sa svežim narodnim obratom: »Hej hola, hola, mamusia moja«.

Dr. Fr. Ilešić.

*

Dr. Edmund Schneeweis, Die Weihnachtsbräuche der Serbokroaten. Wien, 1925. Poslije radova, koje je autor ovoga djela štampao većim dijelom u »Zeitschrift für österreichische Volkskunde«, stao je intenzivno proučavati folklor južnih Slavena na samom njihovom teritoriju (kao lektor univerziteta u Beogradu). Napose je za to vrijeme spremio obilan materijal božićnih običaja s njihovom naučnom obradom, što je u gornjoj knjizi izdao (doštampano 1924., kao »Ergänzungsband XV. zur Wiener Zeitsch. f. Volkskunde«).

Cjelinu toga opsežnog rada (232 str. u 8°, petitom štampanih s 2 slike i 1 kartom, tvore

Devojka sa Kosova. (Iz »Vode kroz Etnografski muzej u Beogradu«.)

dvije partije, odvojene po namjeni i po metodi. Prva (Festkalender der Weihnachtszeit) — deskriptivna, sadrži samo materijal božićnih običaja i Hrvata i Srba, do svih pojedinosti pomno pribran i prema elementima, od kojih se sastoji, grupiran. Druga manja (Zur Herkunft und Deutung) — sinte-

Unutrašnjost kuće u Potočcu-Temnić. Kujna. (Iz „Vođe kroz Etnografski muzej u Beogradu“.)

tička i eksplikativna, upravo je glavni dio knjige, gdje se nižu dalji izvodi iz prikazane građe: o izvoru resp. starini pojedinih elemenata ovih običaja (badnjak, polaženik, darovi i slastice, uloga vode, kult predaka, žrtva svinje, panspermija božićna slama i t. d.), o njihovim svezama među sobom i prema običajima drugih, naročito susjednih naroda, o njihovu značenju, izvornom ili pomućenom, jasnom ili zaboravljenom — Opsežno, redovno upravo iscrpno navođenje originalnoga materijala u prijevodu (u prvoj partiji) naći će svoje opravdanje, kad se uoči u prvom redu namjena knjige i stranoj nauci, gdje je sam materijal ove vrste tek u manjem opsegu pristupan, a autor ga je i iz objelodanjenog i iz rukopisne, tuđe i vlastite građe temeljito pocrpao, što svjedoči i obilan registar literature. Osim toga ovakovo razvrstavanje čitava prikupljenog materijala tvori već samo neki temelj daljoj naučnoj obradbi i unatoč tome, što se na taj način mora da izgubi jedan etnografski momenat: građa se rascjepkava, pa je pregled čitavih lokalnih kompleksa svih običaja, kao cjelinâ, veoma otegoćen, a po tome i studij tih kompleksa, teritorija, koji obuhvataju, diferenciranja i odvajanja prema tim teritorijima. Do izražaja dolaze ovi momenti kod određivanja utjecaja tuđih naročito susjednih običaja, pa se toga autor i doticao u drugom dijelu. Nego proučavanje

njegovo o utjecanju i odnosima čitavih kompleksa božićnih običaja tuđih i naših došlo je u jednom osobitom pravcu, u velikom mjerilu, do izražaja. To je rezultat, na koji je pisac bjelodano stavljao težište: da su božićni običaji srpski i hrvatski (negdje se nazivaju »srpski« negdje »srpsko-hrvatski« pa nije jasno, da li se misli isto) pored izvornih neznabožačkih elemenata i kasnijih kršćanskih gusto protkani klasičnim običajima rimskoga svijeta, što su vladali u čitavom rimskom imperiju i nasrtali preko njegovih granica. Pored ovoga zauzima autor svoje stajalište i prema tumačenjima božićnih običaja u drugih istraživača, pa im pridaje djelomično i karakter kulta pokojnika i karakter solarne svečanosti dotično kulta prirode uopće, dok posebno naglašava i elemente kulta mjeseca. Mnogo znatnijih paralela ovih običaja i u Slavena i u ostalih indoevropskih i neindoevropskih naroda čine studiju još instruktivnijom, a nema sumnje, da će mnoge pojedinosti u njoj biti zameci za dalje specijalno njihovo istraživanje i dati pobudu i uzor za produbljivanje studija običaja u južnih Slavena. M. G.

*

Vođa kroz Etnografski muzej u Beogradu. Džavna štamparija kraljevine SXC Beograd 1924. — 8°.

Svaki muzej, kojemu uprava ispravno shvaća zadaću, mora pored čistih znanstvenih ciljeva da služi i praktičnim zahtjevima narodnoga prosvjećivanja prikazujući zornim načinom rezultate istraživačkoga rada iz područja, što ga taj muzej zastupa. Uz pregledno i estetsko raspoloženje muzejske građe nužni su pokraj pojedinih objekata natpisi, kojima se u što kraćoj ali sadržajnoj formi daje objašnjenje njihova značenja, a uz*to t. zv. vode ili vodiči, štampani tumači, redovno u obliku manjih knjižica, u kojima može posjetilac prema rednom broju muzejskih dvorana, vitrina i izloženih predmeta naći glavno, što treba da o posljednima znađe. Takovi su »vode« kadšto i celishodniji od inače svakako najboljega pomagala za upoznavanje muzejskoga materijala, a to su t. zv. »vođenja kroz muzej«, strukovnjačko predavanje upriličeno naročito od muzejskog znanstvenog osoblja, kojemu je to jedna od važnih dužnosti, no to teže, ako je takvoga osoblja na muzeju premalo, kako to redovno biva baš i u našim muzejima.

Da doskoči jakoj potrebi svoga instituta uprava je Etnografskoga muzeja u Beogradu izdala za svoju zbirku lijepo opremljena »vođu«, koji ima da posluži izloženoj svrsi. 23 stranice teksta pregledno i zbitno nam tumače važnost objekata svrstanih u 6 dvorana, koje uz 2 kancelarijske sobe čine uopće sve muzejske prostorije. Naravno, da u tako skučenom prostoru bogata, premda za svjetskog rata znatno nastradala zbirka, ne može doći do onakova izražaja, kakav bi ona u smislu modernih museoloških principa zaslužila prema svojoj vrijednosti a i bez obzira na ljubav, kojom je stvorena i upravljana. Dosta je već skrajnje vrijeme, da se provede bar ona osnova, koja ide za tim, da se u svrhu proširenja muzejskih prostorija nadogradi na sadašnju zgradu još jedan sprat.

13 tabla sa slikama nekih važnijih i interesantnijih pojedinačnih ili u grupe svrstanih predmeta izrađenih prema fotografijama poznatog i neumornog nažalost danas još uvijek nedovoljno cijenjenog muz. upravnika Nikole Zege lijepo nadopunjuju tekst iz pera istog upravnika te agilnog kustora dra Bor. Drobniakovića. Na omotu se nalazi slika i tlocrt muzejske zgrade. Format je nešto prevelik za praktično »džepno izdanje« u upotrebi muzejskog posjetioca.

Beogradske muzeji još nijesu međusobno strogo diferencisirani pak se u Etnografskom muzeju nalaze i bogomilski (babunski) stećci iz Srbije. Ovaj muzej raspolaže međutim i dobrim i mnogim modelima seoske arhitekture. Rečani izloženi materijal je uopće smješten zasad u tih šest dvorana, i

vrijedan je, da se s njime upozna svaki jugoslovenski inteligent i tako nadopuni sadržinu svoga znanja o kulturi širokih slojeva u istočnom dijelu naroda. Zbog bolje informacije prilažemo ovom referatu i nekoliko ilustracija iz rečenoga »Vode kroz Etnografski muzej u Beogradu«.

Red je sada i na drugim našim etnografskim muzejima da izdadu svoga »vođu«, i da se tako povedu za svojim beogradskim drugom.

Vladimir Tkalčić.

*

Известия на народния етнографски музей в София. Bulletin du Musée ethnographique national de Sofia. Fond G. S. Rakowski. g. I., II, i III. 1921.—1923. Narodni etnografski muzej postoji u Sofiji već 14 godina kao samostalno kulturno udruženje. Zato je vrijeme porasla znatno ova isprva skromna zbirka. Samo maleni dio ove zbirke pristupačan je zasada javnosti. Da se prikaže djelovanje tog muzeja izdaje zavod svoja Izvjestija, dok još nema specijalnog etnografskog časopisa u Bugarskoj. Prva Izvjestija su izašla g. 1907. pod redakcijom D. Marinova, direktora etnografskog muzeja, no morala su prestati iz materijalnih razloga. Sada je stvoren posebni fond G. S. Rakovski, od kojeg će se izdavati nova Izvjestija za etnografske i druge naučne rasprave, važne za bugarsku kulturu. U tim će se Izvjestijama raspravljati o bugarskom narodu uopće i prema sabranom materijalu. Redakcija je povjerena posebnom redakcionalnom komitetu. Časopis izilazi tromjesečno a stoji na godinu 60 leva, a pojedina knjiga 15 leva. Pretplata i svi upiti šalju se na Narodni etnografski muzej u Sofiji. Iza svakog članka nalazi se kratak pregled na francuskom jeziku, te je tako taj Bulletin pristupačan i zapadnom kulturnom svijetu. Između mnogih članaka zanimljiv je onaj I. godine od Stoilova, koji pripovijeda bugarsku narodnu priču: Vojnik na svadbi svoje žene, i u njem donosi i neke srpsko-hrvatske varijante, te varijante kod drugih naroda. Ovaj motiv imade u bugarskoj narodnoj poeziji 53 varijante sa 40.000 stihova iz sviju krajeva gdje stanuju Bugari. A sadržaj pjesme je ovaj: kako je neki vojnik na dan svog vjenčanja bio pozvan u rat te morao isti dan ostaviti svoju mladu ženu, koja mu je dala kitu cvijeća, da je pomno čuva, da ne uvene, jer kad bude uvenula, onda će se ponovno vjenčati. To se je dogodilo i za devete godine, a vojnik je krenuo kući baš kada se je trebala njegova žena ponovo vjenčati. Ona ga je prepoznala po vjenčanom prstenu, te je napustila drugog vjerenika i ostala uz svog prvog muža. Ova

pjesma imade svoj početak na zapadu, a u Italiji nalazimo u knjigama već u XIV. stoljeću taj motiv, koji je zatim prelazio iz jedne zemlje u drugu. Kako je došla ta pjesma u Bugarsku ili usmenom predajom ili knjigom, nije još utvrđeno. Središte joj je u Panagurištu blizu Plovidva, gdje imade najtočnijih varijanata. — Članak o narodnim nošanjama od St. Kastva je bogato ilustriran sa koloriranim slikama. Tu se specijalno prikazuje ženski nakit na glavi ili sokij, koji je ostatak bizantinskog diadema, koji se je preko sve turske dobe sačuvao u Bugarskoj u Trnovu, te u mnogim mjestima Mačedonije. Bugarski narodni diademi su vrlo lijepi i urešeni svilom i zlatom te novcima i lančićima a u jasno crvenoj boji. Sokiji se nose sa visokom frizuruom, te su ostatak bizantinskih plemićkih diadema, koji su se sačuvali i kod židova do danas u Alžiru. U srednjem vijeku su nosile takove nakite na glavi francuske dame, koji običaj je prenešen iz istoka na zapad. Zanimljivo je kraj toga, što bugarske žene same priređuju svoje sokije dapače i materijal za taj lijepi historički nakit. I u Egiptu se je kod Kopta sačuvao isto takav nakit. Prema tome mu je original od davne davnine.

Na koncu svake sveske nalazimo recenzije i bibliografiju, u koliko se tiče bugarske etnografije i ostalih etnografskih slavenskih djela. Zanimljiv je prikaz Zbornika, koji je izdan g. 1920. od 15 učenika prof. Iv. Šišmanova njemu na počast za njegov 30 godišnji književni rad.

U drugoj svesci I. g. prikazuje A. Stoilov opis Folklorističkog Zbornika Rakovskoga, koji je on sastavio 2. I. g. 1857., te se je mislilo, da je izgubljen, a sada je nanovo pronađen, te sadrži veliko narodno blago bugarskih pjesama.

Zbornik imade naslov: Staroblgarski narodni pjesmi, a pronašao ga je njegov nećak pukovnik At. Rakovski. Tu imade preko 4000 starih narodnih bugarskih pjesama od neprecjenjive folklorističke i etnografske vrijednosti.

G. Iširkov piše o Dakoromanima sa balkanskog poluostrva sa detaljnom etnografskom kartom Dobrudže, gdje su prikazani od Varne do Galca naseljeni krajevi Bugara, Rumunja, Turaka, Tatara, Rusa i Nijemaca. Probrana je velika literatura o tom pitanju na svim jezicima. Pisac je pristupio teorije profesora Weiganda, koji tvrdi, da su Rumunji nastali romaniziranjem od Tračana i da su se naselili na sjever preko Dunava, a nastali su u krajevima od Skoplja do Sofije. Dako-Rumunji su se naselili u posljednja tri stoljeća sa sjevera na Dunav i po Dobrudži, koja je bila opustošena od silnih ratova Austrijanaca, Mađara, Turaka, Rusa, Poljaka i Rumunja.

Dako-Rumunja imade oko 200.000 na sjeveroistoku Srbije, 80.000 po obalama Dunava, 170.000 u Dobrudži, u svemu dakle oko pol milijuna. Bugara imade u Besarabiji, Moldavskoj i Vlaškoj 440.000 a u Banatu 20.000. Bradaška je pisao g. 1868., da su naselja Bugara na sjeveru Dunava te naselja Rumunja na jugu Dunava bez ikakve političke vrijednosti. No tu se je ljuto prevario, jer su Rumunji baš na temelju toga svojatali pravo na bugarski dio Dobrudže. — M. Milev prikazuje bugarska osobna i obiteljska imena od XVII. stoljeća.

U II. godištu Izvjestija 1922. piše U. Iširkov o imenima bugarskih gradova, mjesta o zemljištu na kojem se nalaze, po rijekama, koje protiču gradove, prema suncu, vegetaciji, po imenima životinje, po mineralnom bogatstvu, po kakvoj osobitoj građevini u mjestu, prema kojem trgovačkom objektu u mjestu, po nekim osobama, prema nekim bojama, koje su ističu u mjestu, i t. d. Pisac tvrdi, da su neka imena kao Pešta, u Mađarskoj, Beograd u Srbiji i Albaniji, Prizren, Prilep, Leskovec, Jagodina i druga postala od bugarskih Slavena. Svakako je vrlo zanimljiva studija imena mjesta sa strane tumačenja historije, etnografije i narodnog gospodarstva. — V. Zlatarski opisuje ogromne hljebove, koje su Bugari pekli u XI. st., i koji se je običaj sačuvao do danas u nekim krajevima. Ti su hljebovi bili tako veliki, da su se mogli od jednog deset ljudi nahraniti. U Mačedoniji su takav kruh pekli ne samo seljaci nego i građani i bogataši. Nadbiskup u Ohridu spominje jednog čovjeka, koji je sam pojeo za ručak osam najvećih hljebova, kako su onda u XI. stoljeću za njegovo vrijeme pravili u Bugarskoj i Mačedoniji. — D. Kastav prikazuje sa slikama razne srebrene votivne predmete u svrhu zagovora kod bolesti, koje se davaju raznim crkvama i manastirima.

Zavjet i zavjetni dar Bugari jednako nazivlju »obrok«, koji je kod Bugara uvijek samo od srebra a ne od voska ili drva. Takovi darovi jesu: glava, uho, oko, noge, ruke, cijelo tijelo djeteta, što znači da žena želi zdravo dijete roditi. Jaram, kola ili dva vola znači, da seljak želi dobru žetvu. A. Andrejev opisuje ribolovstvo u nikopoljskom kraju. Tu se spominju ribe prve i druge kvalitete i kako se pojedine vrste love. Prikazane su slikovito i sve sprave, kojima se ribe love, čamci i mreže a opisuje se i život ribara te upute glede lova zimi na Dunavu kod Nikopolja. — M. Popruženko piše o narodnom probuđenju i oslobođenju. Najviše materijala za preporod Bugarske nalazi se u ruskim arhivima. Tu se nalazi materijal o osobama, koje su

u savezu sa preporodom Bugarske, poglavito sa Najdenom Gerovom, prvakom preporoda Bugarske. Instrukcije Gerova u Rusiji, njegovo djelovanje kao konzula Rusije. U Plovdivu bilo mu je omogućeno saradivati sa mnogim ljudima od vlade i nauke u Rusiji. Tako su vrlo simpatično za Bugarsku radili knez Voroncov, koji je pomagao otvarati bugarske škole u Rusiji, profesor Pogodin, koji je pomagao nastojanja mladih Bugara da studiraju u Rusiji, te arhiepiskop Inokentije, koji je bio na čelu bugarskog komiteta u Odesi, te mnogo nastojao oko naobrazbe mladih Bugara. A. Strašimirov piše o plemenu Rupci, koji stanuju po brdinama Rodope, Rilo i Standže planine, te su stanovali u rupama ispred neprijatelja. Rupci su sačuvali mnogo starih oblika govora, te imaju mnogo grčke mješavine u svojim riječima, jer su im Grci najbliži susjedi. Bizantinci su rastepli Bugare u onim krajevima i nadomjestili Grcima. Kasnije su opet došli Turci i većinu naroda preveli na Muhamedovu vjeru. Ovi Bugari, koji su se poturčili, zadržali su bugarski jezik te se nazivlju Pomaci. Posljednji njihov narodni voda bio je vojvoda Momčilo i njegova žena Momčilica, kojih djelovanje se još danas legendarno spominje u tamošnjem narodu. Turci su ih jako proganjali, te su mnogi emigrirali poglavito nakon rusko-turskog rata u XIX. stoljeću u južnu Rusiju. — D. Molerov prikazuje ikonopis u Banskome kraju. Slikanje ikona počelo je u tom mjestu u XVIII. stoljeću, kada je počela trgovina iz grada Sereša u Beču a sa svilenim ćahurama. Saobraćaj sa Bečom je uplivao na stanovništvo u Banskome, gdje se je opazio trag bečke manire. Osobito se je to istaklo u slikanju ikona, jer je jedan Bugarin iz Banskoga u Beču naučio slikati ikone. Tada su ga počeli nazivati Molerom ili slikarom, koje se je ime kao i slikanje ikona u Banskome dodanas sačuvalo. Njegov sin i unuk su nastavili sa »molovanjem« te su tamošnje ikone mnogo ljepše od onih, koje dolaze iz Makedonije.

U III. godini nalazimo također nekoliko vrlo zanimljivih članaka u Izvjestijima. Naročito je spomen posvećen stogodišnjici Najdena Gerova, koji je bio prvi Bugarin, koji je svršio sveučilište u inozemstvu, u Odesi, te je sastavio i izdao veliki bugarski rječnik od 70.000 riječi u šest dijelova u g. 1895.-1904. P. Pančev je napisao o njemu posebnu knjigu, koja se tu također posebno prikazuje. Gerov je bio jedan od prvih bugarskih pjesnika, prvi bugarski diplomata kao raski konzul u Bugarskoj. On je još kao đak sakupljao narodne pjesme i poslovice Bugara emigranata u Besarabiji i na Krimu, te je animirao svoje prijatelje za

bugarsku folkloristiku. Imao je veliku korespondenciju sa inozemstvom, a dva velika sveska njegovih dopisa izdala je Bugarska Akademija Nauka u Sofiji.

Trifonov piše o bugarskim pjesmama i njihovim historičkim vezama iz XVI. stoljeća. Borba Bugara s Turcima ostavila je trag i u njihovim narodnim pjesmama. Spominju se pjesme o padu Budima i o ugarskoj kraljici Izabeli, ženi Ivana Zapolje. Budim je zauzeo Tatar-paša a kraljica se zove »Jane belo grlo«. Bijela Jana potiče iz grada Zlatne jabuke, gdje izvire Dunav. Narodne pjesme spominju i neuspjeli pohod vezira Sulejmana na Maltu, koju je branila legendarna djevice Marija Todora, te uz pomoć blažene djevice Marije grad spasila. Kad je prestala turska sila i nastalo oslobođenje, spominje se mnogo u narodnim pjesmama vojvoda Mihajlo Vitazno iz vremena Kraljevića Marka. Zanimljivo opisuje P. Čilev, da su se u bugarskoj narodnoj tradiciji sačuvali uspomene na starca Harona, koji prevozi duše preko Styxa. Ova se je mitska priča sačuvala u Grka, od kojih su je preuzeli i Bugari, u krajevima, gdje u su u najbližem doticaju sa Grcima. Bugari još danas zakapaju svoje mrtve sa novcima za starca Harona. Analogni slučaj nalazi se i u istočnoj Srbiji. Ovo vjerovanje sačuvalo se je preko Tračana, Mačedonaca i Iliraca, a poznavaju ga i Albanci.

Dr. Gončev prikazuje »Narodno slikarstvo u Gabrovu«. Svi domaći predmeti slikaju se kod kuće sa raznim biljevnim bojama, te se zajedno kućaju, dok nisu obojadesani. Tako platno, svila, koža i razni drveni predmeti. Pomalo međutim nestaje narodnih biljevnih boja, koje zamjenjuju kupljene anilinske boje i druge kemikalije. Narodno slikarstvo se pomalo pretvara također u industriju, te prestaje biti domaćim narodnim zvanjem i obrtom. — St. L. Kostov prikazuje članak o novcu kao nakitu, u kojem se prikazuje sa slikama više takovih nakita za glavu i vrat od srebrenog i zlatnog novca. Osobito je krasan i bogat nakit za nevjestu u selu Gornja Banja u sofijskom kraju. Osim toga su prikazani i bogati nagrudnici od samih zlatnih novaca, te podbradnici i ogrlice i vratni nizovi od samih zlatnih dukata.

S. Kostov se sjeća 50 godišnjice švedskog narodnog muzeja u Stockholmu, koja se je prošle godine svečano proslavila u Švedskoj. Utemeljitelj tog muzeja jest Artur Hazelius, g. 1873., koji je počeo sa nezatnom etnografskom zbirkom a danas se diže ogromna zgrada Nordiske Museet poput nürnbergskog Germanisches Museum. Uz taj muzej nalazi se i veliki otvoreni muzej Skansen, u kojemu se prikazuje cijelo selo u originalnim kućama iz raznih krajeva

Švedske sa potpunom faunom i florom i narodnim običajima. U Švedskoj su još dva velika narodna muzeja i to u Upsali i Lundu, gdje je poglavito etnografski odio uvelike zastupan. U južnoj Švedskoj u Lundu povzdat će se narodni etnografski muzej na taj način, što je stvoren konsorcij, koji je kupio cijelo jedno selo, koje će se oču-

vati u cijelosti kao etnografska cjelina. Među raznim etnografskim časopisima spominje se i naš časopis »Narodna Starina«, koju vrlo povoljno ocjenjuje i prikazuje S. Kostov, te veli, da časopis običaje važne prinose za jugoslavensku etnografiju.

Dr. Franjo Bučar.

DAROVI »NARODNOJ STARINI«.

15. Poglavarstvo kr. i slob. grada Varaždina Din. 2.300.—

BILJEŠKE

* Studentsko Istorisko društvo u Beogradu. Početkom ove godine (16.I. 1924.) inicijativom nekoliko studenata osnovano je na Beogradskom Universitetu Studentsko Istorisko Društvo. »Zadatak je Društva da potpomogne struč-

no obrazovanje svojih članova« (čl. 2. Pravila) »Društvo odgovara svom zadatku: 1. održavanjem svojih sastanaka, na kojima se čitaju istoriski sastavci, drže predavanja o pojedinim periodama istorije, 2. skupljanjem istoriske građe; 3. priređivanjem naučnih

Mlada žena sa poculicom, iz općine Brezovica (kotar Zagreb). (Vidi N. S. II. s. 293.)

Mlada žena s poculicom i rupcem, iz općine Brezovica (kotar Zagreb). (Vidi N. S. II. s. 293.)

ekskurzija; 4. osnivanjem svoje knjižnice i čitaonice; 5. priređivanjem naročitih kurseva za učenje stranih jezika; 6. izdavanjem almanaha i drugih istorijskih publikacija; 7. stajanjem u vezi sa ostalim srodnim društvima« (čl. 3. Pravila). Pored 72 redovna

člana Društvo ima i 7 počasnih članova: g. dr. Dragutina Anastasijevića, red. prof. Universiteta; g. dr. Nikolu Vulića, red. prof. Universiteta; g. dr. Jovana Radonića, red. prof. Universiteta g. dr. St. Stanojevića, red. prof. Univ.; g. dr.